

رهبری برای برنامه‌ریزی تولید داخلی ۳۶ سال سیاست‌گذاری،

تفکر راهبردی و تلاش

خلیل جواهری احمد پور^۱

۳

سال دوم

بهار و تابستان ۱۴۰۴

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۴/۰۶/۰۱

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/۰۸/۱۷

صص: ۱۷۳-۲۰۱

شاپا چاپی:

شاپا الکترونیکی:

DOR:

چکیده

تولید، در گفتمان اقتصادی جمهوری اسلامی ایران و به‌ویژه در دیدگاه‌های رهبر معظم انقلاب اسلامی، حضرت آیت‌الله امام خامنه‌ای (حفظه الله)، جایگاهی محوری و راهبردی دارد. این مقاله باهدف تبیین ابعاد اقتصادی تولید از منظر ایشان و ارائه راهبردهای پیشنهادی برای تحقق آن، به بررسی و تحلیل بیانات و رهنمودهای معظم‌له می‌پردازد. روش تحقیق، کیفی و مبتنی بر تحلیل محتوای اسناد و متون موجود است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که تولید از منظر امام خامنه‌ای صرفاً یک مفهوم اقتصادی نیست، بلکه به‌عنوان یک رکن اساسی، ضامن حیات و بقای جامعه اسلامی در دستیابی به استقلال، پیشرفت، خودکفایی و اقتدار ملی مطرح می‌شود. ایشان بر ضرورت توجه به تولید داخلی باکیفیت، حمایت از کار و کارگر، مبارزه با مفاسد اقتصادی و قاچاق، دانش‌بنیان کردن تولید، تکیه بر توانمندی‌های بومی، امیدآفرینی و پرهیز از یاس و ناامیدی، نهضت کاهش خام فروشی، کمک به تولید با اصلاح الگوی مصرف از طریق مصرف کالای ایرانی، تأکید ویژه‌ای داشته و رفاه مادی را درگرو رونق اقتصادی در بخش‌های مختلف می‌دانند. در ادامه مقاله به چالش‌ها و موانع عملیاتی نمودن راهبردهای تولید از منظر معظم‌له پرداخته شده از قبیل: ضعف زیرساخت‌ها، بوروکراسی پیچیده، مشکلات تأمین مالی، مسائل فرهنگی و فرهنگ مصرف‌گرایی. در پایان نتیجه‌گیری شده که مقام معظم رهبری (حفظه الله)، تحقق اقتصاد مقاومتی را حل‌کننده تمام مشکلات کشور می‌دانند و مشکلات جز با یک حرکت جهادی، جمعی، دلسوزانه و مستمر حل نخواهد شد.

کلیدواژه‌ها: تولید، تولید ملی، جهش تولید، اقتصاد مقاومتی، کار و اشتغال.

۱. عضو هیئت علمی دانشگاه افسری و تربیت پاسداری حضرت امام حسین (ع)

مقدمه

در آموزه‌های اسلامی، مفاهیمی مانند تولید به‌عنوان ارزش مورد تأکید قرار گرفته‌اند. همچنین مطابق قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، رهبری مسئولیت سیاست‌گذاری کلان، تعیین جهت‌گیری‌ها و نظارت کلی بر حرکت نظام را بر عهده دارد. از سوی دیگر اقتصاد مقاومتی، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین راهبردهای جمهوری اسلامی ایران، بر محور «تولید» استوار بوده است. در این میان، پیام‌ها، بیانات و رهنمودهای حضرت آیت‌الله امام‌خامنه‌ای، نقشه راه روشنی برای تحقق اهداف اقتصادی کشور فراهم آورده است. تولید، از دیدگاه ایشان، نه فقط یک فعالیت صرفاً اقتصادی برای کسب سود، بلکه یک جهاد ملی و بستر اصلی برای حل مشکلات معیشتی مردم، ایجاد اشتغال، و درنهایت، تقویت اقتدار ملی در برابر فشارهای خارجی است. از نظر معظم له تولید در یک گستره وسیع رمز سعادت ملت ماست. همانطور که گفته شد، رهبری معمولاً رویکرد راهبردی دارند ولی به‌منظور حمایت هرچه‌تمام‌تر از تولید، در برخی موارد ایشان به مصادیق و جزئیات هم ورود کرده‌اند (که در ادامه به برخی از آن‌ها پرداخته خواهد شد).

این مقاله با تأکید بر جنبه‌های اقتصادی، به تحلیل دیدگاه‌های ایشان پیرامون تولید، عوامل مؤثر بر آن و موانع پیش‌رو می‌پردازد. در مقاله حاضر بیان شده که رهبر معظم انقلاب (حفظه الله) از تاریخ ۱۳۶۸/۳/۱۸ یعنی چهار روز بعد از شروع رهبری تا به امروز بر مسئله تولید تأکید نموده‌اند، که نشان‌دهنده اهمیت تولید از نظر معظم له بوده و برای حل مسئله تولید، ایشان در طول این مدت سی و شش ساله با ارائه راهبردهایی به دنبال احیای تولید بوده‌اند. به این منظور مقاله حاضر در صدد پاسخ به سؤالات ذیل است:

۱. رهبر معظم انقلاب (حفظه الله) از چه زمانی بر مسئله تولید تأکید نموده است؟
 ۲. اهمیت و جایگاه تولید از نظر رهبر معظم انقلاب (حفظه الله) چیست؟
 ۳. راهبردهای تحقق تولید از منظر رهبر معظم انقلاب (حفظه الله) کدام است؟
 ۴. چالش‌ها و موانع تولید با تأکید بر نظرات رهبر معظم انقلاب (حفظه الله) کدام است؟
- بیانات معظم له درباره تولید، به‌صورت گسترده و در طول سالیان متمادی در سخنرانی‌ها، پیام‌های نوروزی و دیدارهای ایشان مطرح شده است. این دیدگاه‌ها نه فقط به جنبه‌های اقتصادی،

بلکه به ابعاد فرهنگی، اجتماعی و حتی سیاسی تولید نیز می‌پردازد. در حوزه سیاست‌گذاری، تفکر راهبردی و تلاش امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) برای احیاء تولید، کتب، تحقیقات و تألیفاتی انجام‌شده که به برخی از مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌شود:

منابع اصلی و رسمی وب‌سایت رسمی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (khamenei.ir): این سایت جامع‌ترین منبع برای یافتن تمامی بیانات، پیام‌ها و سخنرانی‌های ایشان است.

پایگاه اطلاع‌رسانی مجمع تشخیص مصلحت نظام (maslahat.ir): این پایگاه اطلاعاتی شامل ابلاغیه‌های رهبری در خصوص سیاست‌های کلی نظام است که شامل «سیاست‌های کلی تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی» نیز می‌شود. این اسناد، چارچوب قانونی و سیاستی تولید را از دیدگاه رهبری مشخص می‌کنند.

کتاب «اقتصاد ملی و مقاومتی، حمایت از کالای ایرانی در اندیشه ولایت» تألیف محمد طیبی، در فصول اول تا چهارم آن به ارزش، ضرورت و اهمیت تولید، نقش تولید در تحقق اقتصاد مقاومتی و استقلال اقتصادی، پرداخته‌شده است.

کتاب «بایسته‌های فرهنگ، اقتصاد و مدیریت جهادی» که توسط جمعی از نویسندگان نگاشته شده، در فصول اول تا چهارم آن به الزامات اقتصاد مقاومتی، مدیریت جهادی و تولید، پرداخته‌شده است.

کتاب «روایت تولید»: سیره اقتصادی معصومین در اندیشه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای. این کتاب به بررسی دیدگاه‌های اقتصادی و تولیدی ایشان با استناد به سیره ائمه معصومین (ع) می‌پردازد. کتاب «اقتصاد مقاومتی: تولید - اشتغال»: این کتاب مجموعه‌ای از پیام‌های نوروزی و بیانات رهبری در سال‌های مرتبط با این شعارها را گردآوری کرده و چارچوب فکری ایشان را نشان می‌دهد.

کتاب «حامی تولید: بررسی عوامل مؤثر بر حمایت از محصولات داخلی از دیدگاه مقام معظم رهبری»: این کتاب به صورت تخصصی به موضوع حمایت از کالای داخلی از منظر رهبری می‌پردازد.

کتاب «اصلاح الگوی مصرف»: در بخشی از این کتاب به صورت تخصصی به موضوع تولید و اصلاح الگوی مصرف از منظر مقام معظم رهبری می‌پردازد.

پژوهش‌ها و مقالات علمی: تعدادی مقاله و پژوهش به تحلیل بیانات مقام معظم رهبری در زمینه‌ی تولید پرداخته‌اند. این مقالات معمولاً دیدگاه‌های ایشان را به صورت علمی و با استفاده از روش‌هایی مانند تحلیل مضمون، بررسی و دسته‌بندی می‌کنند. برخی از این پژوهش‌ها شامل موارد زیر هستند:

تحلیل مضمون بیانات مقام معظم رهبری در خصوص تولید و اشتغال: این پژوهش‌ها با استفاده از بیانات چندین ساله، به استخراج مؤلفه‌های اصلی دیدگاه رهبری در مورد تولید می‌پردازند. برای مثال، در این مقالات به اهمیت تولید در ایجاد اشتغال، کاهش فقر و وابستگی، و راه‌های تحقق آن (مانند جلوگیری از قاچاق و واردات بی‌رویه) اشاره شده است. بررسی ارتباط دیدگاه رهبری با اقتصاد مقاومتی: بسیاری از پژوهش‌ها، تولید را به عنوان یکی از ستون‌های اصلی اقتصاد مقاومتی از دیدگاه رهبری تحلیل می‌کنند و نقش آن را در مقابله با تحریم‌ها و فشارهای اقتصادی بررسی می‌کنند.

وبسایت‌های علمی و دانشگاهی: مانند مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (SID.ir) و سایر وبسایت‌های دانشگاهی، به مقالاتی به صورت تخصصی به این موضوع پرداخته‌اند.

روش‌شناسی

در این پژوهش از روش کیفی با رویکرد تحلیل گفتمان بهره گرفته شده است؛ روشی که با تمرکز بر ساختارهای زبانی و معنایی، امکان فهم عمیق‌تری از نحوه شکل‌گیری مفاهیم و بازنمایی آن‌ها در متن را فراهم می‌سازد. داده‌های تحقیق از طریق تحلیل محتوای اسناد و متون رسمی گردآوری شده‌اند، به‌ویژه بیانات، پیام‌ها، رهنمودها و سیاست‌های ابلاغی حضرت آیت‌الله امام خامنه‌ای در حوزه‌های اقتصاد مقاومتی و تولید داخلی که به عنوان منابع اصلی مورد استفاده قرار گرفتند. این متون باهدف استخراج مفاهیم کلیدی، شناسایی الگوهای گفتمانی و بررسی نحوه تبیین سیاست‌های اقتصادی تحلیل شدند تا تصویری روشن از گفتمان حاکم بر اقتصاد مقاومتی و تولید داخلی در سطح کلان ارائه گردد.

مفهوم شناسی

تولید^۱: در منابع و فرهنگ لغت فارسی مفهوم لغوی تولید به مفهوم «پدید آوردن، پیدا کردن و ایجاد: تولید ثروت» آورده شده است (معین، ۱۴۰۰).

در اصطلاح برخی تولید را ایجاد فایده و مطلوبیت برای ارضای خواسته‌های انسان می‌دانند و برخی دیگر تولید را انجام رشته‌ای از فعالیت‌هایی می‌پندارند که به وسیله آن‌ها، عوامل و منابع تولیدی تغییر شکل می‌یابند و به کالاها خدمات تبدیل می‌شوند. به طور کلی می‌توان گفت که تولید عبارت است از روند ترکیب عوامل تولید برای تهیه کالاها و خدمات مورد نیاز بشر (محشم دولتشاهی، ۱۳۹۶).

مفهوم تولید از نظر مقام معظم رهبری (حفظه الله): تولید یعنی چه؟ مقصودم فقط تولید کالا نیست، تولید در یک گستره وسیع باید شعار ملت باشد. تولید کار، تولید علم، تولید فناوری، تولید ثروت، تولید معرفت، تولید فرصت، تولید عزت و منزلت، تولید کالا و تولید انسان‌های کارآمد؛ این‌ها همه تولید است. رمز سعادت ملت ما در این است که در این گستره وسیع هم دولت و هم ملت بر این تولید همت بگذاریم. این تأمین‌کننده امنیت ملی و اقتدار و پیشرفت کشور است؛ این یک جهاد است (رهبر معظم انقلاب ۱۳۸۵/۱/۱).

محصول^۲: ماحصل عمل تولید ۱- (production) بازده ۲- کالاها یا طبقه‌ای از کالاهایی که موسسه آن را برای فروش عرضه می‌کند و مشتمل بر نوع خدماتی که موسسه آن را به مشتریان خود ارائه می‌کند. (فرنج درک و هیتر ساورد، مترجم صائبی، ۱۳۹۵)

عوامل تولید^۳: در آغاز عوامل تولید را به کار، زمین و سرمایه تقسیم می‌کردند. بعدها در تقسیم‌بندی عوامل تولید در زمینه‌ی فعالیت‌های صنعتی عامل دیگری را نیز که از عامل کار به دست می‌آید، به این عوامل اضافه کردند. کار به دودسته نیروی کار تقسیم می‌شود، یعنی نیروی کار به طور کلی و مدیریت. از آنجایی که مدیریت خود عامل مهم و مستقلی را تشکیل می‌دهد، به عنوان یکی از عوامل اصلی تولید در نظر گرفته می‌شود. به هر صورت چهار عامل اصلی در تقسیم‌بندی جدید عبارتند از: سرمایه، زمین، کار و مدیریت (محشم دولتشاهی، ۱۳۹۶).

1 production

2 product

3 Production Factor

اهمیت و جایگاه تولید در اندیشه اقتصادی امام خامنه‌ای (حفظه الله)

در پاسخ به سؤال اول که گفته شد، رهبر معظم انقلاب (حفظه الله) از چه زمانی بر مسئله تولید تأکید نموده است؟ اولین پیام معظم له به ملت شریف ایران سال ۱۳۶۸-۱ که در آن به تولید تأکید نموده است - را بیان می‌کنیم: مقام معظم رهبری (حفظه الله) در اولین پیام به ملت ایران (۳/۱۸/۱۳۶۸) می‌فرماید: باید روند تولید داخلی، اعم از تولیدات کشاورزی و صنعتی شتاب گیرد و دستگاه‌های اداری و دولتی و نهادهای انقلابی، دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی، مؤسسات فرهنگی و هنری، روند حرکت خود کفایی در ارتش و سپاه و سایر مراکز تولیدی، مراکز کسب و پیشه‌وری و دیگر بخش‌های دولتی و غیردولتی که به نحوی در اداره امور کشور و تأمین نیازهای حال و آینده جامعه نقش دارند، با همتی بلندتر و انگیزه‌ای بیشتر از گذشته، به کار مشغول باشند.

معظم له در پیام به ملت شریف ایران سال ۱۳۶۸ به مناسبت چهلمین روز ارتحال امام خمینی (ره) در خصوص تولید، کیفیت صنعتی و صنایع پیشرفته تأکید ویژه می‌فرماید. همچنین در بیانات (۱۳۶۸/۹/۱) در دیدار ائمه جمعه، مسئولان و اقشار مختلف مردم سراسر کشور می‌فرماید: ما باید از لحاظ اقتصادی هم خودمان را به‌طور کامل از زیر نفوذ قدرت‌ها خارج کنیم. یعنی ملت ما باید بتواند بنابر تشخیص و مصلحت خود، آن صنعت و کالا و متاعی را که احتیاج دارد، در داخل کشور و با استفاده از منابع و امکانات موجود تولید کند. البته، امروز ما هنوز برای این کار مشکلاتی داریم و ملت به آن حد نرسیده است که بتواند تمام نیازهای خود را در داخل برآورده کند؛ زیرا در گذشته همه چیز این ملت به گونه‌ای بنا شده بود که به همان قدرت‌ها وابسته باشد. صنعت دقیق ما که جای خود دارد، حتی کشاورزی ما را وابسته کردند. از منظر امام خامنه‌ای، تولید، زیرساخت استقلال و خودکفایی، اقتدار و موتور محرکه اقتصاد است و هرگونه برنامه‌ریزی اقتصادی باید با محوریت رونق تولید صورت گیرد. ایشان در فرامین، پیام‌ها و بیانات در دیدارهای مختلف، بارها بر این مهم تأکید کرده‌اند. به عنوان نمونه به چند مورد تاریخی و موضوع‌بندی آن‌ها اشاره کوتاهی می‌کنیم:

۱ سال ۱۳۶۸ یکی از سخت‌ترین و بحرانی‌ترین سال‌های پس از انقلاب بود. کشور در حالت نه جنگ و نه صلح قرار داشت، ضدانقلاب از جمله منافقین در مرزهای کشورمان فعال بودند، بخش‌هایی از خاک کشورمان تحت اشغال دشمن بعثی بود. در این سال امام خمینی (ره) هم رحلت کردند. مقام معظم رهبری در این موقعیت حساس و سال بحرانی در اولین پیام به ملت شریف ایران به امر تولید تأکید نموده است.

الف. حیات و بقای جامعه اسلامی وابسته به تولید

یکی از مهم‌ترین کارکردهای تولید، نقش حیاتی آن برای جامعه است. مقام معظم رهبری (حفظه الله) در خصوص نقش تولید در ادامه حیات و بقای جامعه (۱۳۸۷/۲/۱۴) دیدار اساتید و دانشجویان دانشگاه‌های شیراز می‌فرماید: اگر تولید نباشد، حیات و بقای جامعه به خطر خواهد افتاد. اقتدار لازم را جامعه به دست نخواهد آورد؛ این یک اصل اسلامی است. اما اینی که آحاد مردم دلشان لک بزند برای مسابقه اشرافی گری برای تجمل پرستی این یک چیز بسیار نامطلوب است. ایشان در دیدار با کارگران (۱۴۰۴/۲/۲۰)، بایان این که «مسائل مربوط به کار و کارگری با سرنوشت کشور سروکار دارد، بر اهمیت تولید و نقش کارگران در آن اشاره می‌کنند. این سخنان، نشان‌دهنده پیوند ناگسستنی سرنوشت کشور با وضعیت تولید و نیروی کار است. از نظر معظم له، نگاه اسلام به کارگر به عنوان جهادگر در راه خداست (۱۳۸۹/۲/۸) دیدار کارگران نمونه کشور) می‌فرماید: اسلام کارگر را یک مجاهد فی سبیل الله می‌داند؛ برای کاری که او انجام می‌دهد، فراتر از همه اجرهای مادی، یک اجر الهی، یک ارزش الهی،.... در نظر می‌گیرد. همچنین معظم له (۱۳۹۶/۲/۱۰) در دیدار کارگران) می‌فرماید: اگر یک کشور مایل است که اقتصاد پیشرفته‌ای داشته باشد، اقتصاد مستقلی داشته باشد، رونق اقتصادی به معنای واقعی داشته باشد،.... باید روی مسئله تولید ملی تکیه بکنیم. اگر کارگر در جامعه دلگرم به کار شد.... وضع اقتصاد کشور به سامان خواهد رسید.

ب. تولید به عنوان زیرساخت استقلال و خودکفایی

یکی از شعارها و اهداف اصلی نظام جمهوری اسلامی استقلال است. استقلال اقتصادی، یکی از آرمان‌های اصلی انقلاب اسلامی بوده و تولید داخلی با کیفیت و قوی، پیش‌نیاز اصلی آن. امام خامنه‌ای معتقدند که بدون تکیه بر تولید داخلی، کشور همواره وابسته به بیگانگان خواهد بود و در برابر تهدیدات خارجی آسیب‌پذیر می‌شود. این دیدگاه، به‌ویژه در شرایط تحریم‌های ظالمانه، اهمیت دوچندانی می‌یابد. تقویت تولید ملی، راهکار اصلی برای بی‌اثر کردن این تحریم‌ها و تبدیل تهدید به فرصت است. در واقع، خودکفایی در تولید، ابزار مقابله با سلطه بیگانگان است. مقام معظم رهبری (حفظه الله) این خصوص (۱۳۹۱/۲/۱۰) اجتماع کارگران کارخانه‌های تولیدی دارو پخش) می‌فرماید: ما تا به کار ایرانی و سرمایه ایرانی احترام نگذاریم، تولید ملی شکل نمی‌گیرد و اگر

تولید ملی شکل نگرفت، استقلال اقتصادی این کشور تحقق پیدا نمی‌کند؛ و اگر استقلال اقتصادی، تحقق پیدا نکرد یعنی در مسئله اقتصاد نتوانست خودش تصمیم بگیرد و روی پای خود بایستد، استقلال سیاسی این کشور تحقق پیدا نمی‌کند و اگر استقلال سیاسی یک جامعه‌ای تحقق پیدا نکرد، بقیه حرف‌ها جز حرف چیز دیگری نیست. تا یک کشور اقتصاد خود را قوی نکند، پایدار نکند، متکی به خود نکند، مستقل نکند، نمی‌تواند ازلحاظ سیاسی و فرهنگی و غیره تأثیرگذار باشد. همچنین تأکید معظم له بر اصل «ما می‌توانیم» است. ایشان در این زمینه فرمودند: (۱۴۰۴/۳/۱۴) مراسم سی و ششمین سالگرد ارتحال حضرت امام (امام به ما یاد داد که بگوییم و باور کنیم که می‌توانیم. در رژیم گذشته گفته بودند و باورانده بودند که ما نمی‌توانیم، کاری از دست ما بر نمی‌آید، دیگران باید برای ما انجام بدهند؛ امام ۱۸۰ درجه عکس این را در هویت ملی ملت ایران وارد کرد: «ما می‌توانیم»؛ یعنی اعتماد به نفس را در ملت و در جوانان زنده کرد.... این «ما می‌توانیم» این قدر مهم است که برای نفی این «ما می‌توانیم» طراحی می‌کنند.... این پیشرفت‌های علمی، این پیشرفت‌های فناوری، این توانایی‌های دفاعی، این کارهای بزرگی که دولت‌ها در طول این سال‌ها در آبادانی این کشور انجام دادند، این‌ها را ما باور نمی‌کردیم که بشود؛ این یکی از سرفصل‌های مهم و یک اصلی است در «استقلال ملی» است که با رویکرد «تمدن نوین اسلامی» ارتباط تنگاتنگی دارد.

ج. تولید و حل مشکلات تورم، بیکاری و فقر

یکی از مهم‌ترین کارکردهای اقتصادی تولید از نگاه رهبری، توانایی آن در رفع بیکاری و بهبود وضعیت معیشت مردم است. ایشان همواره بر این نکته تأکید دارند که رونق تولید، به معنای ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و پایدار است که به‌طور مستقیم بر سفره‌های مردم و کاهش فقر اثر می‌گذارد. معظم له در دیدار وزیر کشور و استانداران در تاریخ هفتم خردادماه ۱۴۰۴، بر اهمیت «مسئله سرمایه‌گذاری و اشتغال» تأکید می‌کنند که این خود پیش‌نیاز رونق تولید است. مقام معظم رهبری (حفظه الله) در خصوص تولید ملی، به‌عنوان تأمین‌کننده روحیه استغناء و رفع‌کننده تورم و بیکاری (۱۳۹۱/۷/۱۹) در اجتماع مردم بجنورد می‌فرمایند: البته اساس قضیه امروز عبارت است از تولید ملی، علاج اصلی و بنیانی گرانی را این از بین می‌برد، اشتغال به وجود می‌آورد، بیکاری

را این از بین می‌برد. سرمایه‌های ملی را به کار می‌اندازد، روحیه استغناء ملت ایران را تقویت می‌کند. مسئولین کشور در سطوح مختلف باید هر چه می‌توانند به مسئله تولید ملی توجه کنند.

د. تولید، افزایش ثروت ملی، اقتدار کشور و اقتدار اقتصادی

تولید، نه تنها به معنای رفع نیازهای داخلی است، بلکه به افزایش ثروت ملی و در نتیجه، اقتدار کشور در عرصه بین‌المللی نیز منجر می‌شود. کشوری که در تولید محصولات متنوع و باکیفیت توانمند باشد، در معادلات جهانی نیز دارای جایگاه و نفوذ بیشتری خواهد بود. این اقتدار، هم شامل اقتدار اقتصادی، اقتدار اجتماعی، اقتدار سیاسی و دفاعی می‌شود. مقام معظم رهبری (حفظه الله) در خصوص نقش تولید در اقتدار (۱۳۶۸/۳/۲۶) مراسم بیعت وزیر آموزش و پرورش معلمان و جمعی از دانش آموزان استان تهران) می‌فرمایند: اقتدار سیاسی و اقتصادی و نظامی حاصل نمی‌شود، مگر با سازندگی... تولیدگران باید تا جاییکه توان دارند، تولید کشور را بالا ببرند. بخش‌های اداری و دولتی باید با حسن عمل و جلب اعتماد مردم و با ارائه خدمات مخلصانه به آن‌ها بر کیفیت کارشان بیفزایند.

معظم له در خصوص رابطه بین تولید و ثروت (۱۳۸۶/۱/۱) اجتماع بزرگ زائران و مجاوران حرم م ر ضوی) می‌فرمایند: اسلام به ما می‌گوید ثروت تولید کنید، آنچه از تولید ثروت به دست می‌آورید، باز همان را وسیله‌ای برای تولید ثروت دیگر بکنید. مال را نه به صورت راکد و نازا دریاورید - که در اسلام اسمش کنز کردن است - نه به صورت ولخرجی و ولنگاری در مصرف مال، آن را صرف در چیزهای غیر لازم زندگی کنید؛ اما با توجه به این‌ها ثروت را برای خودتان تولید کنید.

همچنین معظم له در خصوص تولید از پایه‌های اقتدار اقتصادی کشور (۱۳۸۰/۲/۲۸) خطبه‌های نماز جمعه تهران) می‌فرمایند: فرض بفرمایید یک رکن اقتدار ملی، اقتدار اقتصادی است؛ یعنی کشور از لحاظ اقتصادی بتواند پول ملی خودش را تقویت کند. در بازارهای اقتصادی دنیا حضور تأثیرگذار داشته باشد...؛ فقر را در کشور ریشه کند اقتدار اقتصادی همچنین به معنای این است که در کشور بیکاری وجود نداشته باشد؛ تولید صنعتی و کشاورزی در حد مطلوب باشد؛ از منابع و معادن کشور به نحو بهینه استفاده شود. این هم اقتدار اقتصادی است که بخش‌های گوناگون نسبت به آن مسئولیت دارند.

ه. فعالیت در امر تولید به‌عنوان جهاد

از نظر مقام معظم رهبری (حفظه الله) ارزش تولید، همانند جهاد است. یعنی تولید علم، تولید کالای مورد نیاز مردم، تولید فرصت و تولید عزت. ایشان (۱۳۸۵/۱/۱) در صحن جامع رضوی می‌فرمایند: مجاهد فی سبیل الله تولید کننده است؛ باید هم علم را بیاموزیم و هم علم را تولید کنیم. ما باید یک کشور عالم بشویم. همچنین ایشان در خصوص ارزش تولید در اقتصاد مقاومتی (۱۳۹۵/۳/۲۹) دیدار استادان و پژوهشگران دانشگاه‌ها می‌فرماید: اقتصاد مقاومتی اگر به معنای واقعی کلمه، اجرائی بشود، هم عزت ملی را تأمین می‌کند، هم نیازهای کشور را تأمین می‌کند؛ چون متکی است به ظرفیت‌های داخلی، به تولید داخلی. در همین خصوص ایشان مسئولیت‌پذیری سپاه در طرح‌های سازندگی کشور را، نشان‌دهنده عظمت روح، تعهدپذیری، شجاعت و خطرپذیری در میدان‌های بزرگ تجربه نشده و عزم و همت انقلاب اسلامی می‌دانند.

راهبردهای تحقق تولید از منظر امام خامنه‌ای (حفظه الله)

برای تحقق اهداف مرتبط با تولید و اقتصاد مقاومتی، امام خامنه‌ای (حفظه الله) راهبردهای عملیاتی متعددی را مطرح کرده‌اند که در ادامه به برخی از مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌شود:

الف. حمایت از تولید داخلی و مقابله با واردات بی‌رویه

مقدمه رونق تولید داخلی، حمایت همه‌جانبه از تولیدکنندگان و جلوگیری از واردات بی‌رویه کالاهایی است که مشابه داخلی دارند. این حمایت باید شامل تسهیل فضای کسب و کار، کاهش بوروکراسی، ارائه تسهیلات بانکی و حمایت‌های قانونی باشد. مقام معظم رهبری (حفظه الله) در این خصوص (۱۳۹۵/۲/۸) دیدار جمعی از کارگران سراسر کشور به مناسبت روز جهانی کارگر می‌فرماید: بنده برای تولید داخلی حق زیادی را قائلم. تولید داخلی بایستی به‌عنوان یک چیز مقدس شمرده بشود. حمایت از تولید داخلی باید یک وظیفه شناخته بشود؛ همه خودشان را موظف بدانند از تولید داخلی حمایت بکنند. یکی از راه‌ها این است که جنسی که مشابه داخلی دارد، مطلقاً از خارج وارد نشود. همچنین معظم له در خصوص حمایت و تکیه بر تولید داخلی (۱۳۹۳/۴/۱۶) در دیدار مسئولان نظام در نهمین روز ماه مبارک رمضان (۱۳۳۵) می‌فرماید: در

اقتصاد مقاومتی تکیه بر تولید داخلی است، بر استحکام بنیه درونی اقتصاد است.... رونق اقتصادی با تولید حاصل می‌شود. ایشان در خصوص حمایت از تولید داخلی به عنوان راه حل علاج مشکلات هم (۱۳۹۴/۲/۹) دیدار جمعی از کارگران سراسر کشور به مناسبت روز جهانی کارگر) می‌فرماید: همه بایستی همه همتشان را در بخش‌های مختلف و گوناگون برای مسئله تولید صرف کنند. معظم له در خصوص تقویت تولید داخلی و کاهش واردات غیر ضروری از پایه‌های اقتصاد مقاومتی (۱۳۹۳/۹/۶) دیدار اعضای مجمع عالی بسیج مستضعفین) می‌فرماید: پایه اقتصاد مقاومتی عبارت است از تقویت تولید داخلی و کاهش وارداتی که یا غیر ضروری است یا مشابه داخلی دارد. مسئولین دولتی توجه کنند و آن‌ها از بسیج کمک بگیرند؛ با این وضعیت، بنده تردید ندارم که ان شاء الله آینده متعلق به ملت ایران است؛ همچنان که پارها گفتیم. همچنین معظم له در خصوص لزوم حمایت از تولید داخلی و مقابله با واردات بی‌رویه، توجه به تولید داخلی و مصرف کالاهای داخلی توسط مردم و ادارات (۱۳۹۶/۱۰/۶) دیدار اعضای شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی در آستانه هشتمین سالگرد حماسه نهم دی) می‌فرمایند: باید کارهایی را که آن‌ها (دشمنان) می‌توانند بکنند، بدانیم؛ آن‌ها تحریم می‌کنند، ما بایستی اقتصادمان را درونی کنیم، درون‌زا کنیم، اقتصاد مقاومتی کنیم تا تحریم اثر نکند. اقتصاد مقاومتی را مسئولان جدی بگیرند، اقتصاد مقاومتی با واردات بی‌رویه نمی‌سازد، با ضعف تولید نمی‌سازد؛... یک خریدار مهم بازار، دستگاه‌های دولتی هستند که همه چیز می‌خرند، آنچه تولید داخلی است، آن را ترجیح بدهند. مردم به تولید داخلی اقبال کنند... بدانند دشمن چه کار می‌خواهد بکند. این‌ها را اگر دانستیم، این‌ها را اگر مراعات کردیم، بدانید که جمهوری اسلامی همچنان این حرکت روبه‌جلو را پیش خواهد برد.

ب. مبارزه جدی با قاچاق کالا

قاچاق پدیده‌ای چندوجهی است، شامل: اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و... که مهم‌ترین وجه آن اقتصادی است. از جنبه اقتصادی سبب خروج اقتصاد از مسیر اصلی، شکل‌گیری اقتصاد زیرزمینی، کاهش تولید ملی، افزایش بیکاری، کاهش سرمایه‌گذاری و تغییر الگوی مصرف می‌شود. (جمعی از نویسندگان، ۱۳۹۳) قاچاق، یکی از مهم‌ترین موانع رونق تولید داخلی است که به تولیدکنندگان آسیب جدی می‌زند. امام خامنه‌ای، (۱۴۰۴/۳/۷) دیدار وزیر کشور و استانداران مبارزه جدی با قاچاق را یک مسئله بسیار مهم و حیاتی عنوان می‌کنند و خواستار سازمان‌دهی برای

مقابله با آن می‌شوند. ایشان (۱۳۹۵/۲/۸) دیدار جمعی از کارگران کشور به مناسبت روز جهانی کارگر) حتی به ارقام بالای قاچاق ورودی و خروجی اشاره می‌کنند و از مسئولان می‌خواهند که با همکاری نیروهای انتظامی و دیگر دستگاه‌ها این کار را به سرانجام برسانند. معظم له راجع به مسئله قاچاق (۱۴۰۴/۳/۷) دیدار وزیر کشور و استانداران) می‌فرمایند: مسئله قاچاق هم خودش یک مسئله مهمی است، به شکل رسمی وارد نشود. روش‌هایی هم دارد؛ جلوگیری از واردات در آنجایی که مشابه داخلی وجود دارد. همچنین معظم له یکی از راه‌های کمک به تولید را کاهش واردات و مبارزه با قاچاق دانسته (۱۳۹۴/۱/۱) در حرم مطهر رضوی) می‌فرمایند: یکی از کارهای اساسی کاهش واردات کالاهای مصرفی است؛ یکی از کارهای اساسی مبارزه با قاچاق است. کارهای گوناگونی را مسئولین می‌توانند انجام بدهند؛ کارها همه کارهای دشواری است..... همین کار مشکل را مسئولین حتماً بایستی انجام بدهند، چون مسئله، مسئله مهمی است.

پ. توجه به کیفیت، نوآوری و بهره‌وری در تولید

تولید صرفاً به معنای کمیت نیست، بلکه کیفیت و نوآوری نیز از اهمیت بالایی برخوردار است. محصولات داخلی باید از نظر کیفیت و قیمت، توان رقابت با نمونه‌های خارجی را داشته باشند، تا اعتماد مصرف‌کننده داخلی جلب شود و امکان صادرات نیز فراهم آید. مقام معظم رهبری (حفظه الله) سال ۱۳۶۸ در خصوص بهبود کیفیت توسط کارگران و اطمینان به محصولات داخلی توسط مردم پیام به ملت شریف ایران در چهلمین روز ارتحال امام خمینی (ره) (۱۳۶۸/۴/۲۳) می‌فرمایند: کارگران و عناصر فنی، کیفیت صنعتی را تا آنجا که به دقت و دلسوزی در کار مربوط است، بالا برده، با روح ابتکار و اعتماد به نفس، نیاز کشور به محصولات و دانش فنی بیگانگان را کاهش دهند و پایه‌های صنعت اصیل و ملی را استوار سازند و موجب شوند که مصرف‌کنندگان به محصولات داخلی اطمینان و علاقه پیدا کنند. همچنین راه به سمت صنعت پیشرفته و پیچیده را باز کنند و نشان دهند که استعداد و ابتکار ایرانی قادر است کشور را - حتی در صنایع پیشرفته - از دیگران بی‌نیاز سازد. همچنین معظم له (۱۳۷۶/۲/۱۰) دیدار کارگران و معلمان در آستانه روز کارگر و روز معلم) می‌فرمایند: هر دقتی که برای بهبود کار بشود، مورد تحسین کرام الکاتبین خواهد بود و در پرونده عمل‌کننده کار ثبت خواهد شد. این چیزها در محاسبات بشری ما

به حساب نمی‌آید و غالباً نمی‌بینیم. غفلت می‌کنیم و بدان توجه نداریم اما در حساب خدا که این حرف‌ها نیست.

ج. دانش‌بنیان کردن تولید

یکی از راهبردهای مهم مقام معظم رهبری (حفظه الله)، بهره‌گیری از دانش و فناوری‌های نوین در فرآیند تولید است. شرکت‌های دانش‌بنیان می‌توانند با تولید محصولات باارزش افزوده بالا، به جهش تولید کمک شایانی کنند و اقتصاد کشور را از خام‌فروشی‌های بخشند. مقام معظم رهبری (حفظه الله) از شرکت‌های دانش‌بنیان و نقش آن‌ها در تولید، به عنوان یکی از تجربه‌های خوب یاد می‌کنند (دیدار مسئولان نظام ۱۴۰۲/۱/۱۵) می‌فرمایند: یکی از تجربه‌های خوب [مشارکت دادن مردم]، همین شرکت‌های دانش‌بنیان است؛ این تجربه خوبی است.... [برای] شرکت‌های دانش‌بنیان سازوکاری به وجود آمد که موجب شد، افرادی که با استعداد بودند، نخبه بودند، انگیزه داشتند، بیایند و هزاران شرکت دانش‌بنیان را به وجود بیاورند، رشد تولید را بالا بردند، کمک کردند؛ این شرکت‌ها خیلی تأثیر داشت و البته باید افزایش هم پیدا کند. خود این دانش‌بنیان کردن کارها یک برنامه‌ریزی لازم دارد.... باید ساختار سازی بشود؛ [برای] اشتراک مردم به صورت شرکت‌های دانش‌بنیان، باید یک ساختاری تولید بشود، به وجود بیاید و به مردم هم اعلام بشود. ایشان در دیدار کارگران (۱۴۰۱/۱/۱۹) می‌فرماید: یکی از چیزهایی که می‌تواند این فرصت‌های شغلی را زنده کند، [توسعه] همین شرکت‌های دانش‌بنیان است. خصوصیات شرکت‌های دانش‌بنیان این است که بیکاری دانش‌آموختگان را از بین می‌برد.

همچنین ایشان (۱۴۰۱/۱/۲۳) دیدار مسئولان نظام) تأکید می‌فرمایند، تولید باید دو خصوصیت داشته باشد: یکی خصوصیت دانش‌پایه بودن، دانش‌بنیاد بودن؛ یکی هم خصوصیت اشتغال‌آفرینی. مقام معظم رهبری (حفظه الله) در خصوص فعالیت‌های بنگاه‌های دانش‌بنیان به عنوان یکی از مهم‌ترین راه‌های کمک به اقتصاد مقاومتی (۱۳۹۴/۱/۱) می‌فرمایند: یکی از لازم‌ترین کارها این است که از بنگاه‌های تولیدی متوسط و کوچک حمایت بشود؛ یکی از کارها این است که فعالیت‌های بنگاه‌های دانش‌بنیان تقویت بشود. اینکه روی علم و فناوری تکیه می‌کنیم، فقط به خاطر این نیست که می‌خواهیم نصاب علمی خودمان را بالا ببریم؛ پیشرفت علم و فناوری به پیشرفت اقتصاد کمک می‌کند؛ بنگاه‌هایی که دانش‌بنیان هستند می‌توانند به اقتصاد ملی کمک

کنند. ایشان با تأکید بر نقش شرکت‌های دانش‌بنیان در استفاده بهینه از منابع کشور، (۱۳۹۳/۱۱/۲۹) دیدار مردم آذربایجان به مناسبت سالگرد قیام بیست و نهم بهمن سال ۱۳۵۶ در حسینیه امام خمینی (ره) می‌فرمایند: اجتناب از اسراف، تضييع مال، هدر دادن منابع عمومی همه مراقب باشند، این‌ها را از بین نبرند. شرکت‌های دانش‌بنیان؛ که بنده روی این شرکت‌های دانش‌بنیان تکیه می‌کنم.

د. حمایت از نیروی کار و ارتقاء مهارت‌ها

از نظر مقام معظم رهبری (حفظه الله) نیروی انسانی ماهر و متعهد، ستون فقرات تولید است. حمایت از کارگران، تأمین امنیت شغلی آنان، افزایش بهره‌وری و ارتقاء سطح مهارت‌ها از طریق آموزش‌های تخصصی، از جمله راهبردهای کلیدی در این زمینه است. معظم له در زمینه لزوم اهمیت دادن به کارگر به عنوان ستون فقرات اقتصاد تولیدی (۱۳۹۶/۲/۱۰) دیدار کارگران می‌فرمایند: اگر یک کشور مایل است که اقتصاد پیشرفته‌ای داشته باشد، رونق اقتصادی به معنای واقعی داشته باشد، باید به قشر کارگر اهمیت بدهد؛ چون کارگر، ستون فقرات اقتصاد تولیدی و کاری در کشور است؛ بلاشک این جور است. اینکه ما پرچم تولید ملی را در این برهه اخیر به دست گرفته‌ایم و مدام تأکید می‌کنیم بر تولید ملی، یک بخش عمده‌اش مربوط است به کارگران. اگر می‌خواهیم جامعه کارگری ما از امتیازات و حقوقی که شایسته او است برخوردار باشد، باید روی مسئله تولید ملی تکیه بکنیم. اگر کارگر در جامعه دلگرم به کار شد..... وضع اقتصاد کشور به سامان خواهد رسید.

ایشان در زمینه نگاه همکاری و تعاملی اسلام به کارگر و کارفرما جهت گسترش تولید، (۱۳۸۹/۲/۸) دیدار کارگران نمونه سراسر کشور می‌فرمایند: این‌ها دو تا عنصرند؛ وقتی باهم ترکیب شدند، کار به وجود می‌آید.... نظر اسلام، نظر التیام است؛ نظر همکاری است.. این‌ها باید دست‌ها را در دست هم بگذارند تا تولید به وجود بیاید. کارگر بدون کارفرما کاری از او ساخته نیست، کارفرما هم بدون کارگر هیچ کاری نمی‌تواند بکند. این دو تا کنار هم که قرار گرفتند، یک رابطه سالم، اخلاقی و انسانی بین خودشان تعریف کردند، آن وقت فضا می‌شود، فضای گسترش تولید. علاوه بر پیشرفت مادی معنویت هم به وجود می‌آید..... همه باید در این جهت کار کنند، طراحان، سیاست‌سازان، سیاستمداران، کسانی که در مرحله اجرا قرار دادند، باید در این

جهت کار کنند. آن وقت خود کارگر و خود کارفرما هم باید با اخلاص کامل سعی کنند، محصول کارشان کشور را جلو ببرد.

مقام معظم رهبری (حفظه الله) در زمینه اهمیت کار، کارآفرینی و کشف استعدادها به عنوان جنبه مهم کارآفرینی (۱۳۸۹/۶/۱۶) دیدار کارآفرینان سراسر کشور) می‌فرماید: کارآفرینی، ایجاد اشتغال در کشور موجب می‌شود که ثروت تولید بشود؛ همچنانی که سرمایه و سرمایه‌دار، ایجاد کار می‌کند. کارگر هم ایجاد سرمایه می‌کند، ایجاد ثروت می‌کند. این البته یک جنبه مهمی است در اشتغال، اما اهمیت اشتغال فقط این نیست. یک بعد دیگر اهمیت اشتغال این است که شما یک گنج رادارید استخراج می‌کنید. یک انسانی که در او استعدادهایی وجود دارد، می‌تواند تولید کند، این افتاده بود آنجا، این گنجینه درونی استخراج شد؛ خیلی اهمیت دارد انسانی که کار ندارد، یک استعداد پنهان مخفی خداداده را غالباً بدون اختیار خودش راکد گذاشته، وقتی شما این انسان را مشغول کار می‌کنید، این چشمه که در تشنه‌ای از او سیراب نمی‌شد، این چشمه را شما به جریان می‌اندازید. پس اشتغال و اشتغال‌آفرینی، هم جنبه اقتصادی بزرگی دارد، هم جنبه انسانی خیلی والایی دارد.

ر. مقابله با مفاسد اقتصادی و رانت‌خواری

موضوع مفاسد اقتصادی یکی از موضوعات مهم و کلیدی، و در عین حال، بحث‌برانگیز در کشور محسوب می‌شود. در طول سالیان گذشته هرگاه اقدامی در مبارزه با مفاسد اقتصادی آغاز شده، پس از مدتی با مشکلاتی روبرو گردیده و به حال خود رها شده است. طرح مبارزه با مفاسد اقتصادی که پیش‌تر با عناوینی چون مبارزه با ثروت‌های بادآورده و فرمان هشت ماده‌ای مقام معظم رهبری به سران سه قوه در دستور کار مسئولان قرار گرفت، نتوانست به خوبی پیش برود. مفاسد اقتصادی آثار مخرب سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی داشته که در بعد اقتصادی موجب هدر رفتن منابع و کاهش سرمایه‌گذاری می‌شود (جمعی از نویسندگان، ۱۳۹۳). فساد اقتصادی، رانت‌خواری و عدم شفافیت، بزرگ‌ترین موانع تولید هستند که محیط کسب و کار را ناامن و سرمایه‌گذاری را دشوار می‌کنند. مبارزه قاطع با این مفاسد، لازمه ایجاد یک محیط سالم و عادلانه برای فعالیت‌های تولیدی است. تأکید مقام معظم رهبری (حفظه الله) بر این است که باید گلوگاه‌های فساد توسط تمامی بخش‌ها و قوا از جمله قوه مجریه،

شناسایی شده و گرفته شود. در بخش‌های مالی، پولی، بازرگانی و گمرکی، گلوگاه‌های فساد مالی وجود دارد، بی‌توجهی به این مراکز موجب می‌شود فساد به وجود آمده و مانع بزرگی برای تولید است. باید دستگاه‌ها نظارت و مراقبت خود را دقیق کنند تا جلوی فساد گرفته شود.

ز. امیدآفرینی و پرهیز از یأس و ناامیدی

روحیه امید و خودباوری در جامعه، به‌ویژه در میان فعالان اقتصادی و کارآفرینان، نقش بسزایی در رونق تولید دارد. امام خامنه‌ای همواره بر امید و امیدآفرینی و پرهیز از یأس و ناامیدی در جامعه تأکید دارند و معتقدند که تبیین واقعیت‌ها و ظرفیت‌های داخلی، می‌تواند این روحیه را تقویت کند. ایشان در این زمینه (۱۳۷۳/۲/۱۳) دیدار جمعی از کارگران و معلمان) می‌فرمایند: امام(رضوان الله تعالی علیه) همتش این بود که به ملت بگوید؛ «ای ملت ایران! تو بدون این که به بیگانه تکیه کنی خودت می‌توانی». امام می‌خواست روحیه «توانستن» را در ما زنده کند. امروز که شما نگاه کنید، می‌بینید مصنوعات داخلی ما در موارد بسیاری، بهتر از مصنوعات خارجی است.

معظم له در خصوص احیاء و بکار گرفتن فرهنگ و تفکر «ما می‌توانیم» و استفاده از پیشرفت‌ها و فناوری دیگران (۱۳۷۰/۹/۱۲) دیدار با وزیر، جمعی از مسئولان و کارشناسان وزارت نفت، مهندسان و کارگران اطفای حریق چاه‌های نفت کویت) می‌فرماید: بعد از انقلاب، امام بزرگوار به ما ملت تفهیم کردند که ما می‌توانیم خودمان بسازیم؛ قاعده سازندگی و تولید و مصرف را که همان فرهنگ ما ست، بنیان‌گذاری کنیم. ما هرگز به داشته‌های دیگران پشت نمی‌کنیم. هر کسی هر چه دارد؛ چه علم، چه امکانات، چه فناوری و موجودی فنی او وقتی که ناگزیر باشیم اگر بتوانیم همه آن‌ها را در خدمت هدف‌های خودمان قرار بدهیم، لحظه‌ای دریغ نخواهیم کرد. ما همه این‌ها را بایستی وسیله و پلی برای جوشیدن استعداد سازندگی از درون کشور قرار بدهیم. هر جا که می‌توانیم در داخل کشور تولید کنیم، بایستی این را بر استفاده از مصنوعات خارجی ترجیح بدهیم. هر چیزی که در داخل کشور تولید می‌شود، برای ما مبارک‌تر از مشابه خارجی آن است. همچنین معظم له (۱۳۹۱/۷/۲۰) دیدار معلمان و اساتید دانشگاه‌های خراسان شمالی) فرمودند: ما باید کودک را از آغاز دارای اعتماد به نفس و باور به هویت خود بار بیاوریم.... در دانشگاه هم همین هست. در کشور ما متأسفانه فرهنگ کاملاً منحرفی از گذشته پایه‌گذاری شده، که هنوز آثارش از بین نرفته - با این همه تبلیغاتی که ماها از اول انقلاب تا امروز داشتیم - و آن نگاه

نیازمندانه به سمت غرب، بزرگ دیدن غرب و کوچک دیدن خود در مقابل اوست؛ که متأسفانه این فرهنگ ریشه‌کن نشده و وجود دارد؛ این به دلیل نبود خودباوری است. اینکه شما ملاحظه می‌کنید فلان مارک جنس خارجی پول بیشتری طلب می‌کند، اما طرفدار بیشتری هم در بین یک طبقه‌ای دارد، در حالیکه جنس مشابه داخلی گاهی کیفیتش بهتر از آن است، به خاطر همین نگاه است؛ این یک بیماری است، این یک آفت است.... این‌ها عیب است. امام خامنه‌ای (۱۳۸۸/۲/۹) دیدار جمعی از معلمان پرستاران و کارگران) می‌فرمایند: امروز خوشبختانه بسیاری از محصولات و مصنوعات داخل کشور برتر و گاهی بسیار برتر از مشابه‌های بیرونی و خارجی است. چرا ما باید نسبت به مصنوعات خودمان بی‌اعتنا باشیم؟ گذشت آن روزی که وابستگان به دستگاه قدرت به دست خودشان، با بیانات زهرآگین خودشان تلقین می‌کردند که ایرانی قادر به تولید و ساخت نیست. آن‌ها ایران را عقب انداختند.... انقلاب آمد وضع را عوض کرد. امروز جوانان ما پیچیده‌ترین کارها را انجام می‌دهند. این همه زیرساخت در کشور به وجود آمده است برای کارهای بزرگ، این همه کارهای پیچیده فنی با ذهن و ابتکار جوان ایرانی دارد انجام می‌گیرد.

ل. نهضت کاهش خام‌فروشی

اقتصاد کشور ما تک‌محصولی بوده و برای به دست آوردن منابع ارزی به صادرات نفت خام و.... وابسته است. خام‌فروشی یکی از معضلات اساسی کشورمان است که با فروش منابع به صورت خام و با حداقل قیمت موجب اتلاف منابع می‌شود (جواهری احمدپور، ۱۳۸۶). باید خام‌فروشی کاهش پیدا کند تا این که بتوانیم ارزش افزوده ایجاد کنیم. مقام معظم رهبری (حفظه الله) در خصوص حل این معضل از عبارت "نهضت کاهش خام‌فروشی" یاد کرده (۱۳۹۴/۱/۱) حرم مطهر رضوی) می‌فرمایند: یکی از کارهای لازم نهضت کاهش خام‌فروشی است. این که من چندی پیش ۱ راجع به وابسته بودن اقتصادمان به نفت اعتراض کردم و در سخنرانی گفتم، ناظر به این

۱ مقام معظم رهبری (حفظه الله) در این خصوص می‌فرمایند: من چند سال قبل (سال ۱۳۷۲) به دولتی که در آن زمان سرکار بود و به مسئولان گفتم، کاری کنید که ما هر وقت اراده کردیم، بتوانیم در چاه‌های نفت را ببندیم. آقایان به قول خودشان "تکنو کرات" Techno-crates لبخند انکار زدند که مگر می‌شود؟! بله، می‌شود؛ باید دنبال کرد، باید اقدام کرد، باید برنامه‌ریزی کرد. وقتی برنامه اقتصادی یک کشور به یک نقطه خاص، متصل و وابسته باشد، دشمنان روی آن نقطه خاص، تمرکز پیدا می‌کنند. (پیام نوروزی سال ۱۳۹۲ حرم مطهر رضوی). همچنین از نظر ایشان برنامه، به عنوان چارچوب و ارزش و تخلف از برنامه، امری ضد ارزش محسوب شده و

است. ما باید کاری کنیم که خام‌فروشی به تدریج کاهش پیدا کند، تا این که به کلی از بین برود؛ باید ارزش افزوده ایجاد کرد. اقتصاد مقاومتی از نگاه معظم له بر چند رکن اساسی و الزام حیاتی (که همگی تأثیرگذار و تأثیرپذیر متقابل از تولید است) استوار است: مردمی کردن اقتصاد، کاهش وابستگی اقتصاد به نفت و مدیریت مصرف. ایشان در خصوص مقاوم سازی اقتصاد از طریق تولید ملی به عنوان خنثی کننده فشارهای دشمن (۱۳۹۴/۱۱/۱۹) می‌فرماید: مقاوم سازی کشور در قلمرو اقتصاد، در مجموعه کار اقتصادی که دشمن نتواند از طریق اقتصاد بر کشور فشار وارد کند و خواسته خودش را تحمیل کند. ما اگر وابسته به نفت نباشیم، ما اگر تولید داخلی‌مان را تقویت بکنیم، آن روزی که نفت از صد دلار می‌آید به بیست و چند دلار دیگر نماند نمی‌لرزد. ما اگر بتوانیم تولید داخلی را رونق بدهیم، رکود را از بین ببریم، آن وقتی که دشمن واردات فلان کالا را محدود می‌کند، ممنوع می‌کند ما خم به ابرو نمی‌آوریم. اقتصاد درونی را باید تقویت کرد. کشور، کشور بزرگی است.

و. کمک به تولید با اصلاح الگوی مصرف و با مصرف کالای داخلی

مصرف بنا به دلایل مختلف مهم بوده و با تولید ارتباط متقابل دارد. یکی از دلایلی که مرتبط با تولید است، این است که مصرف به تولید جهت می‌دهد. مصرف به تولید سمت و سو می‌دهد و این دو در کنار هم، مسیر سرمایه‌گذاری را مشخص می‌کنند. به عبارت دیگر، مصرف کننده به تولید کننده دیکته می‌کند که چه چیزی تولید کند. تولید، بدون مصرف نمی‌تواند ادامه حیات دهد. با مصرف کالای داخلی می‌توان به تولید کالای داخلی کمک شایانی نمود. از طرف دیگر مصرف کننده زمانی که کالایی باقیمت و کیفیت مناسب در اختیارش بود به مصرف آن تمایل پیدا کرده و در صورت کسب مطلوبیت و رضایتمندی به مصرف آن ادامه می‌دهد. نظریه اشکالاتی که در الگوی مصرف کشورمان وجود داشت، مقام معظم رهبری (حفظه الله) از اولین روزهای رهبری بر اصلاح آن تأکید داشتند. در سال ۱۳۶۸ اظهار نگرانی شدید از اسراف و تبذیر در کشور نمودند و پس از ۲۰ سال تلاش در این زمینه، سال ۱۳۸۸ را سال اصلاح الگوی مصرف نام‌گذاری

می‌فرمایند: اگر روزی کسی خود را مأمور می‌دانست که به اجتهاد خودش عمل کند، این دیگر بایستی تمام بشود و از بین برود. اجتهاد و تشخیص و فهم شخصی، باید در چارچوب برنامه - و نه بیرون از برنامه - باشد. این کار باید یک ارزش تلقی بشود و تخلف از برنامه، ضد ارزش محسوب گردد. اگر برنامه نقص دارد، کاملش کنید؛ اما وقتی برنامه وجود دارد، باید همه به عنوان چارچوب کار بپذیرند. ۱۳۶۸/۱۱/۹.

نمودند. معظم له در خصوص کمک به تولید با اصلاح الگوی مصرف و با مصرف کالای داخلی (۱۳۹۳/۲/۹) دیدار جمعی از کارگران سراسر کشور) می‌فرماید: مصرف‌کننده با وجدان هم می‌تواند همین‌جور به تولید کشور کمک کند؛ دنبال اسم و رسم نروند، دنبال برند نروند، دنبال مصلحت نروند. مصلحت کشور، مصرف تولید داخلی است، کمک به کارگر ایرانی است. بعضی‌ها هستند حتی حاضرند به نفع کارگر رگ گردن را هم در شت کنند و شعار بدهند، اما در عمل به کارگر ایرانی لگد بزنند.

همچنین مقام معظم رهبری (حفظه الله) در خصوص فرهنگ‌سازی، تغییر فرهنگ به سمت تولید و مصرف کالای داخلی (۱۳۸۸/۲/۹) دیدار جمعی از معلمان، پرستاران و کارگران) می‌فرمایند: باید فرهنگ کشور خودمان را به سمت ترویج تولید داخلی تنسیق و تنظیم کنیم و پیش ببریم؛ این خیلی چیز مهمی است. در گذشته، سال‌های متمادی این فرهنگ به ملت ما تزریق شده است که به دنبال مصنوعات و ساخته‌های بیگانه و خارجی بروند. وقتی گفته می‌شد این جنس خارجی است، این یک استدلال تام و تمامی بود برای بهتر بودن و مرغوب‌تر بودن این جنس. این فرهنگ باید عوض شود. البته کیفیت تولید داخل در این مؤثر است، تبلیغ نکردن بیجا و بی‌رویه تولیدات خارجی در این مؤثر است، همه باید دست‌به‌دست هم بدهند تا تولید داخل رجحان پیدا کند؛ ارزش پیدا کند و فرهنگی بر جامعه ما و بر ذهن‌های ما حاکم شود که مصرف کردن تولید داخلی را ارزش بدانیم. ما به قیمت به کار واداشتن یک کارگر بیگانه که تولید او را مصرف می‌کنیم، یک کارگر داخل کشور را بیکار می‌کنیم. همچنین معظم له (۱۳۹۳/۱/۱) حرم مطهر رضوی) می‌فرمایند: اگر بخواهیم مصرف تولیدات داخلی به معنای واقعی کلمه تحقق پیدا کند، باید فرهنگ (مصرف) تولید داخلی در ذهن مردم جا بیفتد؛ اگر بخواهیم مردم اسراف نکنند، بایستی این باور مردم بشود؛ این یعنی فرهنگ، فرهنگ یعنی باورهای مردم، ایمان مردم، عادات مردم، آن چیزهایی که مردم در زندگی روزمره با آن سروکار دائمی دارند و الهام‌بخش مردم در حرکات و اعمال آن‌ها است.

ی. رفاه مادی در گرو رونق اقتصادی

در آیین اسلام درآمدهای مشروع، کسب و کار و اموال حلال، جایگاه ویژه‌ای داشته و قرآن مجید آن را مایه قوام و هستی شخص و جامعه، مایه زینت و آرامش در زندگی این دنیا می‌خواند. ۱ نظام اقتصادی اسلام هم که توجه به سعادت انسان را هدف اصلی خود می‌داند، استفاده عاقلانه از منابع را در راه رسیدن به هدف خویش، مورد تأکید قرار داده است. الگوی مصرف در آن علاوه بر مخالفت با اسراف، با پدیده ناشایست تجمل‌گرایی نیز به‌عنوان یک بیماری اقتصادی مقابله کرده و بر کار و تلاش برای به دست آوردن روزی حلال تأکید فراوانی شده است. اگر آموزه‌های دینی به‌خوبی عملیاتی شود، به تحقق اقتصاد مقاومتی می‌تواند کمک زیادی کند. (جمعی از نویسندگان، ۱۳۹۳) از نظر مقام معظم رهبری (حفظه الله) هم رفاه مادی در گرو رونق اقتصادی در بخش‌های مختلف صنعت، معدن، تجارت و... است. معظم له در این خصوص (۱۳۶۸/۴/۲۳) پیام به ملت ایران در چهلمین روز ارتحال امام (ره) می‌فرمایند: رفاه مادی، به معنای ترویج روحیه مصرف‌گرایی نیست، بلکه بدین معنی است که کشور از نظر آبادی و عمران استخراج معادن و استفاده از منابع طبیعی، تأمین سلامت و بهداشت جامعه، رونق اقتصادی و رواج تولید و تجارت، با تکیه بر استعدادهای ذاتی نیروهای انسانی خودی، به حد قابل قبول برسد و علم و فرهنگ و تحقیق و تجربه همگانی شود و نشانه‌های فقر و عقب‌افتادگی رخت بربندد.

از نظر معظم له مردم می‌توانند در تولید و مصرف نقش اصلی را ایفا کنند که (۱۳۹۴/۱/۱) حرم رضوی می‌فرمایند: آن کسانی که قادر به سرمایه‌گذاری هستند، سرمایه‌گذاری‌شان را متوجه تولید کنند و در تولید سرمایه‌گذاری بکنند. کسانی که مصرف‌کننده هستند... محصولات داخلی را مصرف کنند که من روی این پارها و پارها تکیه کردم و امروز هم عرض می‌کنم و تکیه می‌کنم. همه سعی بکنند محصولات داخلی را مصرف بکنند، کارگر ایرانی را حمایت بکنند، کارگاه تولیدی داخلی را با مصرف کردن (محصولات) آن رونق بدهند. همچنین (۱۳۸۱/۹/۱۵) خطبه‌های نماز عید فطر می‌فرمایند: دستگاه‌های مسئول بخش‌های دولتی، بخصوص دستگاه‌های تبلیغاتی و فرهنگی - به‌ویژه صدا و سیما - باید وظیفه خود بدانند مردم را نه فقط به اسراف و مصرف‌گرایی و

تجمل‌گرایی سوق ندهند؛ بلکه در جهت عکس، مردم را به سمت قناعت، اکتفا و به‌اندازه لازم مصرف کردن و اجتناب از زیاده‌روی و اسراف دعوت کنند و سوق دهند.

چالش‌ها و موانع پیش‌روی تولید: در خصوص چالش‌ها و موانع تولید می‌توان گفت که مهم‌ترین موانع تولید در دودسته قابل‌شناسایی است. نخست، موانعی که ناشی از بروکراسی است. تعدد مجوزها و فرایند غیر شفاف و انحصار ناشی از آن‌ها که انرژی زیادی برای راه‌اندازی کسب‌وکار از کارآفرینان می‌گیرد. نمونه مهم این فرایندهای غیر شفاف در محاسبه سود و جرائم بانکی، محاسبه مالیات بر ارزش‌افزوده شرکت‌ها و برخی مقررات تأمین اجتماعی در مواجهه با فعالان اقتصادی است. سایر بخش‌های درگیر با تولید از گمرک تا مجوزهای دستگاه‌های دولتی و شهرداری‌ها به گونه‌ای است که فشار مضاعفی به فعالان اقتصادی وارد می‌آورد که باید اصلاح شود. دوم، موانع ناشی از نوسانات و تلاطمات اقتصادی است. مهم‌ترین عامل در این زمینه گره‌زدن اقتصاد کشور به مسائل خارجی، شرطی کردن اقتصاد به مذاکرات و تحریم‌ها است که در دوره دولت یازدهم و دوازدهم به اوج خود رسید.

مقام معظم رهبری (حفظه الله) در خصوص اقتصاد مقاومتی، حل‌کننده مشکلات کشور (۱۳۹۲/۱۲/۲۰) بیانات در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در حضور جمعی از مسئولان دستگاه‌های مختلف، فعالان اقتصادی، مدیران مراکز علمی و رسانه‌ای و نظارتی) می‌فرماید: مشکلاتی داریم - مشکلات مزمن، مشکلات دیرپا - که این‌ها جز با یک حرکت اقتصادی جمعی مهم، امکان ندارد برطرف بشود؛ یکی از آن‌ها عادت به واردات است، تورم مزمن، بیکاری، معیوب بودن برخی از ساختارهای اقتصادی ما، اشکال در نظامات مالی ما - نظامات پولی ما، نظامات بانکی ما، نظامات گمرکی ما - اشکال در الگوی مصرف، اشکال در تولید، اشکال در بهره‌وری؛ باید با این‌ها مقابله کرد. یکی از چیزهایی که هر انسان دلسوزی را و هر مسئول باهمتی را برمی‌انگیزد که کاری و حرکتی از قبیل اقتصاد مقاومتی انجام بدهد. باوجود تأکیدات مکرر رهبری بر اهمیت اقتصاد مقاومتی به‌خصوص تولید، چالش‌ها و موانع متعددی در مسیر تحقق آن وجود دارد. به‌طور خلاصه این چالش‌ها می‌توانند شامل موارد زیر باشد:

ضعف در زیر ساخت‌ها: کمبود زیر ساخت‌های مناسب در بخش‌های انرژی، حمل‌ونقل و

فناوری اطلاعات، می‌تواند مانعی جدی برای توسعه تولید باشد.

بوروکراسی پیچیده: پیچیدگی و طولانی بودن فرآیندهای اداری و اخذ مجوزها در کشورمان، سرمایه‌گذاران را دلسرد می‌کند.

مشکلات تأمین مالی: دسترسی دشوار به تسهیلات بانکی و نرخ بالای سود، می‌تواند مانعی بزرگ برای آغاز یا توسعه فعالیت‌های تولیدی باشد. مقام معظم رهبری (حفظه الله) در خصوص مشکلات "تولید" و نقش بانک‌ها (۱۳۹۴/۱/۱) حرم مطهر رضوی می‌فرمایند: بانک‌ها می‌توانند نقش ایفا کنند؛ هم نقش کمک‌کننده و هم نقش تخریب‌کننده؛ این مورد توجه مسئولان ارشد بانکی کشور، باید قرار بگیرد. بعضی از بانک‌ها در سرتاسر کشور با شیوه‌های خاص برخی از بنگاه‌های اقتصادی کوچک و متوسط را به تعطیلی کشاندند، نابود کردند؛ بانک‌ها می‌توانند کمک بکنند و یا می‌توانند، تخریب کنند. یکی از کارهای اساسی، تسهیل سرمایه‌گذاری است. از سوی دیگر راجع به حل و تأثیرگذاری این مسئله معظم له (۱۳۹۷/۱/۱) بیانات نوروز می‌فرمایند: اگر تولید ملی باهمت و پیگیری همگانی شتاب بگیرد، بسیاری از مشکلات معیشتی مردم و مسائل اشتغال و سرمایه‌گذاری حل خواهد شد و آسیب‌های اجتماعی کاهش زیادی خواهد یافت.

ضعف قوانین و مقررات: در کشورمان در برخی موارد، ضعف ثبات قوانین و مقررات وجود داشته و در برخی موارد دیگر تعدد قوانین و مقررات وجود دارد. در هر حال تغییرات مکرر در قوانین و مقررات، می‌تواند فضای کسب‌وکار را ناامن کرده و برنامه‌ریزی بلندمدت را دشوار سازد.

به‌طور خلاصه رهبر معظم انقلاب در تبیین موانع تولید در کشور (۱۴۰۰/۱/۱) سخنرانی نوروزی) فرمودند: واردات بی‌رویه و بی‌مورد، یا قاچاق کالا، یا مقررات زائد و غیر لازم و دست و پاگیر، یا کمک نکردن بانک‌ها و نظام بانکی به تولید که این‌ها مواردی است؛ لکن موانع تولید فقط این‌ها نیست؛ برداشتن بعضی از این موانع تولید بر عهده خود مردم است و بعضی بر عهده دستگاه‌های دولتی یا بکلی دستگاه‌های حکومتی است؛ چه قوه مجریه و چه سایر قوا. به‌هر حال موانع تولید زیاد است که این‌ها باید از سر راه برداشته بشود.

مصرف کالای خارجی به دلیل خودکام‌بینی ملی، بزرگنمایی غربی و نبود خودباوری: برخی مواقع خودکام‌بینی ملی توسط مردم یک کشور و بزرگنمایی خارجی، نبود خودباوری، سبب گرایش به مصرف کالای خارجی می‌شود. مقام معظم رهبری (حفظه الله) در

خصوص تغییر ذائقه مردم به سمت مصرف‌گرایی و واردات برای وابسته کردن مردم (۱۳۹۳/۱۰/۱۷ دیدار مردم قم) می‌فرمایند: ترویج خودکم‌بینی ملی و بزرگ‌نمایی غربی.....، در رسانه‌ها ذائقه مردم را به واردات عادت دادند که این عادت متأسفانه تا امروز باقی است. عادات طولانی مدتی که برای مردم به وجود می‌آید، به آسانی از بین نمی‌رود. این‌ها به جای کشاندن کشور به سمت **احیای تولیدات** داخلی و منابع حقیقی یک ملت، مردم را با پول نفت عادت دادند به واردات؛ ذائقه مردم را عوض کردند، صنایع واقعی و ملی کشور را از بین بردند، کشور را وابسته کردند به خارج و به دشمنان.... توانایی‌های ملت دست کم گرفتند، به زبان آوردند، فرهنگ غربی را بزرگ‌نمایی کردند.

مسائل فرهنگی و فرهنگ مصرف‌گرایی: مسائل فرهنگی، ترویج فرهنگ مصرف کالاهای خارجی و عدم حمایت کافی از محصولات داخلی، می‌تواند به تولید لطمه زیادی بزند. از نظر مقام معظم رهبری (حفظه الله) ترویج تفکر غلط مصرف‌گرایی استعمار، جهت وابستگی ملت ما بوده که در این خصوص (۱۳۷۰/۹/۱۲) دیدار با وزیر، جمعی از مسئولان، کارشناسان وزارت نفت، مهندسان و کارگران اطفای حریق چاه‌های نفت کویت) می‌فرمایند: در دوران تسلط استعمار، در عمق جان مردم این فکر را به وجود آوردند که ایرانی باید علم و تجربه را و حتی تولید و مصرف را از دیگران بیاموزد. نخواستند به ما یاد بدهند که دانسته‌های دیگران را چگونه هوشمندانه یاد بگیریم و خودمان آن‌ها را به کار بیندازیم.... به ما فهماندند که دیگران به دلیل دانا بودن، باید همه کارهای ما را متکفل و متعهد بشوند؛ آن‌ها باید انجام بدهند و ما باید پادویی آن‌ها را بکنیم! تقریباً در این صدسال اخیر که تا قبل از انقلاب، دوران تسلط سیاست‌های استعماری بود، به ملت ایران این‌طور تفهیم شده بود. قبل از آن‌هم این نبود، لیکن آن استبداد و فساد حکومت‌ها که بر کشور حاکم بود؛ در دوران قاجاریه، تسلط آن افراد بی‌مسئولیت و بی‌فکر و حقیر که عظمت این ملت را اصلاً درک نمی‌کردند، تا بخواهند برای ترویج آن کاری بکنند، این تفکر را به وجود آورد. بنابراین آن‌ها هم به نوبه خودشان فساد کردند. از نظر مقام معظم رهبری (حفظه الله) ترویج تفکر منحط غرب، مصرف‌گرایی و اشرافی‌گری حاکم در دوران طاغوت مانع تولید در کشور ما می‌شد. منطق آن روز دولتمردان خودفروخته در سطح بالا و فرهنگ حاکم آن روز بر دستگاه‌های اداره‌کننده کشور، این بود (۱۳۸۳/۱۲/۵) در دیدار جمعی از مهندسان و محققان فنی و

صنعتی کشور)؛ «امروز اروپایی‌ها و غربی‌ها مثل نوکر دارند برای ما کار می‌کنند. ما نفت داریم، پول می‌دهیم و آن‌ها کارگر مایند و مثل نوکر دارند برای ما کار می‌کنند!» معظم له در این خصوص می‌فرماید: این منطق یک نماینده مجلس آن روز است! دوره انحطاط که می‌گویم، یعنی این فکر این بود که ما چرا تولید کنیم؟ چرا یاد بگیریم؟ ما در خانه‌های خود مثل آقاها می‌نشینیم، برایمان می‌آورند و وسایل لازم را در اختیار ما می‌گذارند؛ ما هم پول نفت داریم، می‌دهیم و زندگی اشرافی می‌کنیم. لذا آن صدسال دوره انحطاط ماست.

همچنین از نظر مقام معظم رهبری (حفظه الله) فرهنگ مصرف و اسراف موجب عقب‌افتادگی کشور شده و تضييع کننده تولید است که معظم له در این خصوص (۱۳۸۸/۱/۱) اجتماع بزرگ زائران و مجاوران حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) می‌فرمایند: یک اقدام اساسی در زمینه‌ی همین پیشرفت و عدالت... مسئله مبارزه با اسراف، حرکت در سمت اصلاح الگوی مصرف، جلوگیری از ولخرجی‌ها و تضييع اموال جامعه است؛ این بسیار مسئله مهمی است.... وضع جامعه ما از لحاظ مصرف، وضع خوبی نیست.... عادات‌های ما، سنت‌های ما، روش‌های غلطی که از این‌و آن یاد گرفته‌ایم، ما را سوق داده است به زیاده‌روی در مصرف به نحو اسراف. یک نسبتی باید در جامعه میان تولید و مصرف وجود داشته باشد؛ یک نسبت شایسته‌ای به سود تولید؛ یعنی تولید جامعه همیشه باید بر مصرف جامعه افزایش داشته باشد. جامعه از تولید موجود کشور استفاده کند؛ آنچه زیادی هست، صرف اعتلای کشور شود. امروز در کشور ما این‌جوری نیست. مصرف ما به نسبت، از تولیدمان بیشتر است؛ این کشور را به عقب می‌رساند؛ این ضررهای مهم اقتصادی بر ما وارد می‌کند؛ جامعه دچار مشکلات اقتصادی می‌شود. در آیات قرآن پارها راجع به پرهیز از اسراف در امور اقتصادی تأکید شده؛ این به خاطر همین است. اسراف هم لطمه اقتصادی می‌زند، هم لطمه فرهنگی می‌زند. وقتی جامعه‌ای دچار بیماری اسراف شد از لحاظ فرهنگی هم بر روی او تأثیرهای منفی می‌گذارد.... پولی که صرف تجملات می‌شود، در تولید برای خودشان به کار بیندازند، در کارخانه‌های سهام شوند و تولید کنند، باز برای کشور مفید است. از نظر مقام معظم رهبری (حفظه الله) مصرف کالاهای خارجی کمک به سرمایه‌داران و کارگران خارجی بوده (۱۳۹۳/۱۱/۲۹) دیدار مردم آذربایجان به مناسبت سالگرد قیام بیست و نهم بهمن سال (۱۳۵۶) می‌فرمایند: محصولات داخلی را مردم مصرف کنند؛ نروند دنبال این نشانه‌ها، حالا مد شده است

بگویند «برند» است. برند چیست! بروید سراغ مصرف تولیدات داخلی. آن چیزهایی که مشابه داخلی دارد، متعصبانه و با تعصب تمام، ملت ایران، خارجی آن را مصرف نکنند. این را من فقط برای یک عده خاص نمی‌گویم؛ من این حرف را برای هرکسی می‌گویم که به ایران علاقه‌مند است، به آینده کشور علاقه‌مند است، به فکر بچه‌های خودش است که بنا است فردا در این کشور زندگی کنند. شما مصنوعات خارجی را که مصرف می‌کنید، درواقع کمک می‌کنید به اینکه حجم آن بنگاه خارجی، آن سرمایه‌دار خارجی، مدام بیشتر بشود و تولید داخلی، شکست بخورد. این را به همه مردم می‌گویم.... دولتی‌ها هم در مصارف دولتی، حتماً ملاحظه کنند، تولید داخلی را، اجتناب از اسراف هم یک سرفصل دیگر است. همچنین (۱۳۸۱/۹/۱۵) خطبه‌های نماز عید فطر می‌فرمایند: مصرف‌گرایی، جامعه را از پای در می‌آورد. جامعه‌ای که مصرف آن از تولیدش بیشتر باشد، در میدان‌های مختلف شکست خواهد خورد.

امام خامنه‌ای (حفظه الله) در زمینه‌ی نقش مردم در تغییر فرهنگ مصرف تولیدات داخلی (۱۳۹۱/۱/۱) حرم رضوی می‌فرمایند: عمده، مردم‌اند. شما باید کالای ایرانی بخواهید. این افتخار نیست؛ این تفاخر غلطی است که ما مارک‌های خارجی را در پوشاکمان، در وسایل منزلمان، در مبلمانمان، در امور روزمره مان، در خوراکی‌هایمان ترجیح بدهیم به مارک‌های داخلی؛ درحالی‌که تولید داخلی در خیلی از موارد بسیار بهتر است.... تولید داخلی مهم است. ببینید کارگر ایرانی چه تولید کرده است، سرمایه‌دار ایرانی چه سرمایه‌گذاری کرده است. در زمینه مصرف، عمده کار دست مردم است؛ که این بخشی از اصلاح الگوی مصرف است.... و بخشی از جهاد اقتصادی است.... تولید ملی مهم است این را باید هدف قرار بدهند. از نظر مقام معظم رهبری، تنبلی، مصرف‌گرایی و تجمل‌گرایی مردم عامل تسلیم در برابر آمریکا می‌تواند باشد، که در این زمینه (۱۳۷۴/۲/۱۳) دیدار کارگران، فرهنگیان نمونه و کارکنان بنیاد مسکن به مناسبت «روز معلم» و «روز کارگر» می‌فرمایند: اگر دولتی اهل معامله و مذاکره با آمریکا نباشد؛ اما مردمش تنبل باشند، اینجا هم آمریکا می‌تواند تسلط پیدا کند. چرا؟ برای اینکه آن دولت، مستأصل می‌شود. مردمی که کار نکنند، مردمی که ابتکار نداشته باشند، مردمی که خود را موظف به تولید نیازهای خودشان ندانند، مردمی که فقط مصرف را بلد باشند و تولید را بلد نباشند، کشور و کسانی را که در رأس کارند در وضعیت بدی قرار خواهند داد.

ضعف اعتقاد به اقتصاد اسلامی و سیاست‌های اقتصاد مقاومتی: یکی از مشکلات

اساسی مسئولان دولتی در بحث تولید ملی یا سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، در سال‌های مختلف، مشکل ذهن یا فکر یا ضعف اعتقاد به اقتصاد اسلامی و اقتصاد مقاومتی آن‌هاست. امام خامنه‌ای (حفظه الله) در این زمینه (۱۳۹۶/۱۱/۵) می‌فرمایند: با نهج‌البلاغه انس پیدا کنید،... بنده به عنوان مسئولی که در این جایگاه قرار دارم، یکی از مشکلات اساسی خود من در زمینه بسیاری از کارها ذهن [مسئولانی است که] مخاطبینم هستند، یعنی آن‌هایی که با من همکاری می‌کنند که من از این‌ها می‌خواهم که مثلاً شما تولید ملی را پیش ببرید، یا اقتصاد مقاومتی را؛... اینکه ما می‌گوییم که به توان ملی، توان داخلی، آن اقتدار حقیقی داخلی تکیه کنید نه به بیرون و خب همه هم می‌گویند، بله، منتها عمل نمی‌شود، چرا؟ چون مشکل ذهنی وجود دارد. یعنی باور نیست؛ ما به این باورها احتیاج داریم... نهج‌البلاغه خیلی راه باز می‌کند... اولویت‌ها را بتوانید از آن در بیاورید.... آدم دقیقاً در زمینه باورها که من گفتم، اولویت را پیدا کند، سعی کنید روی ذهن‌ها اثر بگذارید، روی باورها اثر بگذارید. همچنین معظم در این خصوص (۱۳۶۳/۱/۲۶) می‌فرمایند: گوینده نهج‌البلاغه، حاکم اسلامی و بصیر به همه معارف اسلامی است.... انسانی است که بار مسئولیت اداره یک جامعه عظیم را بر دوش خود احساس می‌کند، و دانای دین و بصیر به همه معارف اسلامی و قرآنی است؛ با این دل پرمصرف و در مقام این مسئولیت با مردم روبرو می‌شود، با آن‌ها حرف می‌زند، از آن‌ها می‌خواهد، به آن‌ها می‌گوید و پاسخ سؤال‌ها و استفسارهای آن‌ها را می‌دهد. معظم له در خصوص ضعف اعتقاد به سیاست‌های اقتصاد مقاومتی هم (۱۳۹۶/۱۱/۲۹) بیانات در دیدار مردم آذربایجان) می‌فرمایند: جزو سیاست‌های اقتصاد مقاومتی و خصوصیات اقتصاد مقاومتی، درون‌زایی است؛ درون‌زایی یعنی تولید ثروت به وسیله فعالیت درونی کشور انجام بگیرد؛ چشم به بیرون نباشد، نگاهمان به بیرون نباشد....؛ باید اقتصاد درون‌زا باشد. البته معنای درون‌زا بودن اقتصاد این نیست که درهای کشور را ببندیم؛ نه، یکی از موانع هم عدم توجه به سیاست درون‌زایی اقتصاد در کشور بوده است. همچنین ایشان در خصوص بدترین نحوه اداره یک کشور و مسئله سلیقه‌ای اداره نمودن، (۱۳۸۴/۸/۸) می‌فرمایند: بدترین نحوه اداره یک کشور، اداره سلیقه‌ای آن است، بنابراین همه باید طبق سیاست‌های مدون عمل کنند، سیاست‌هایی که در قالب کمی برنامه‌ریزی شده است.

نتیجه‌گیری:

اقتصاد ایران در دوران طاغوت وابسته، مونتازی و متکی به مستشاران خارجی بود. پس از انقلاب اسلامی، اهدافی والایی چون استقلال اقتصادی، خوداتکایی و ایجاد اشتغال در دستور کار قرار گرفت. مقام معظم رهبری از آغاز رهبری بر احیای تولید تأکید داشتند و تولید را راهبردی کلیدی برای استقلال، پیشرفت و اقتدار ملی دانستند. ایشان تولید را در معنای عام شامل تولید علم، کالا، انسان کارآمد، فرصت و عزت معرفی کرده‌اند. حمایت از کارگر، مبارزه با قاچاق و فساد، و بهره‌گیری از ظرفیت‌های دانش‌بنیان از محورهای اصلی تأکیدهای ایشان است. تحقق این اهداف نیازمند عزم ملی، همکاری قوای سه‌گانه و رفع موانع ساختاری و بوروکراتیک است. تولید داخلی نقش مهمی در رفع بیکاری، بهبود معیشت و افزایش ثروت ملی دارد. کشوری که در تولید محصولات باکیفیت توانمند باشد، در عرصه جهانی نیز مقتدرتر خواهد بود. از نظر رهبری، تولید نوعی جهاد است و فعالیت در این حوزه ارزشمند تلقی می‌شود. راهبردهای عملیاتی ایشان شامل مقابله با واردات بی‌رویه، مبارزه با قاچاق کالا، ارتقای کیفیت محصولات داخلی و اعتمادسازی در مصرف‌کننده است. تأکید بر شرکت‌های دانش‌بنیان و تولید با ارزش افزوده بالا نیز از راهکارهای مهم برای عبور از خام‌فروشی است.

فساد اقتصادی، رانت‌خواری و عدم شفافیت از بزرگ‌ترین موانع تولید هستند. فرمان هشت ماده‌ای رهبری به سران قوا، بر شناسایی و مقابله با گلوگاه‌های فساد تأکید دارد. همچنین، روحیه امید و خودباوری در جامعه، به‌ویژه در میان کارآفرینان، نقش کلیدی در رونق تولید دارد. اقتصاد تک‌محصولی ایران و وابستگی به صادرات نفت خام،.... موجب اتلاف منابع شده که رهبری با طرح "نهضت کاهش خام‌فروشی" خواستار حرکت به سمت تولید با ارزش افزوده شدند. اصلاح الگوی مصرف و حمایت از کالای داخلی نیز از دیگر راهبردهای ایشان است. مصرف، جهت‌دهنده تولید است و با اصلاح فرهنگ مصرف می‌توان مسیر سرمایه‌گذاری را مشخص کرد. از سوی ایشان سال ۱۳۸۸ به‌عنوان سال اصلاح الگوی مصرف نام‌گذاری شد. فرهنگ‌سازی برای مصرف کالای داخلی از راهبردهای مهم رهبری در مقابله با فرهنگ وابسته دوران طاغوت است. موانع تحقق اقتصاد مقاومتی شامل بروکراسی پیچیده، تعدد مجوزها، و شرطی‌سازی اقتصاد به

مذاکرات خارجی و تحریم‌هاست. خلاصه این که راه‌حل نهایی حل مشکلات، حرکت جهادی، جمعی و دلسوزانه در مسیر تولید و عمل به سیاست‌های اقتصاد مقاومتی است.

فهرست منابع

- قرآن مجید.
- پایگاه اطلاع‌رسانی مجمع تشخیص مصلحت نظام: (maslahat.ir).
- جمعی از نویسندگان (۱۳۹۳)، بایسته‌های فرهنگ، اقتصاد و مدیریت جهادی، قم پژوهشگاه امام صادق (ع)، انتشارات زمزم ولایت، ۹۳ (۹۵) ۱۳۱.
- جواهری احمدپور، خلیل (۱۳۸۸) "نقش برنامه و بودجه در مصرف مدبرانه و عاقلانه منابع"، تهران دانشگاه امام حسین (ع)، فصلنامه مدیریت دفاعی، ش سیزدهم، ۳۲.
- جواهری احمدپور، خلیل، (۱۳۸۶) "اتلاف منابع؛ دیدگاه خرد و کلان"، تهران دانشگاه امام حسین (ع)، فصلنامه مدیریت دفاعی، ش هشتم، ۵۶.
- جواهری احمدپور، خلیل، (۱۴۰۱) "اصول تهیه، تنظیم و کنترل بودجه در ایران"، تهران دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، ۱۷.
- طیبی، محمد (۱۳۹۷)، اقتصاد ملی و مقاومتی، حمایت از کالای ایرانی از منظر ولایت، تهران نشر مقاومت، ۴۰ (۷۱) ۱۰۶.
- عزتی، مرتضی (۱۳۸۸)، اصلاح الگوی مصرف، تهران پژوهشکده مطالعات و تحقیقات بسیج، ۱۱۱.
- فرنچ، درک، مترجم محمد صائبی (۱۳۹۵)، تهران مرکز آموزش مدیریت دولتی، ۵۰۱.
- محتشم دولتشاهی (۱۳۹۶)، طهماسب، فرهنگ اصطلاحات اقتصادی، تهران مرکز نشر علوم دانشگاهی، ۱۱۴ (۱۱۴).
- معین، محمد (۱۴۰۰)، فرهنگ فارسی، تهران انتشارات فرهنگ نما و میلاد، ۳۶۰.
- نهج‌البلاغه، امیرمؤمنان حضرت علی (علیه‌السلام علیه السلام).
- وبسایت دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله خامنه‌ای: (khamenei.ir)

[illegible]

FName LName¹ | FName LName² | FName LName³

Abstract

[illegible]

Keywords: Keywords, Keywords Keywords, Keywords Keywords Keywords.

1. Scientific Position, Name of the Faculty, University Name, City, Country.
2. Corresponding Author: Assistant Professor, Department of Philosophy of Education, Department of Education, Amin Police University, Tehran, Iran. EmailAddress@ihu.ac.ir
3. Associate Professor, Department of Educational Sciences, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran